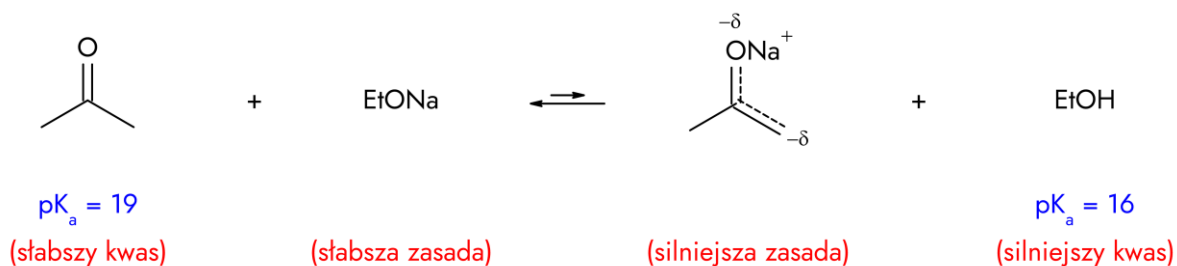

Enolany litu

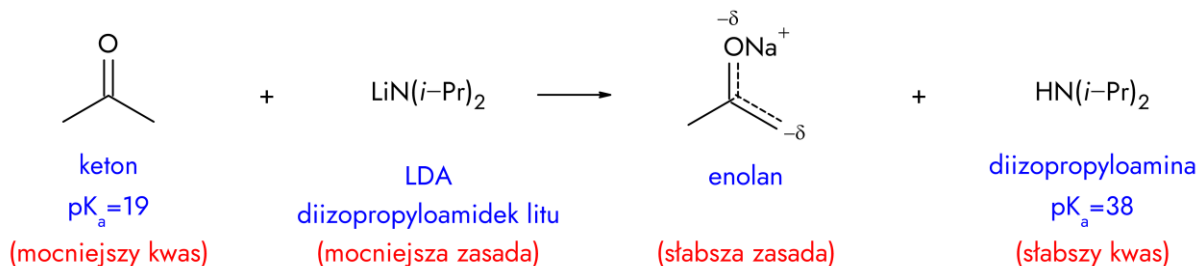
Tworzenie enolanów z ketonów lub estrów zachodzi w wyniku usunięcia protonu α . To, czy w reakcji powstanie enolan w dużym stężeniu, zależy głównie od mocy zastosowanej zasady.

Jeśli użyta **zasada jest słabsza niż enolan** (tzn. jej sprzężony kwas ma większe pK_a niż enolan), to równowaga reakcji przesunięta jest w lewo - czyli powstaje tylko niewielka ilość enolanu.

Przykładem takiej sytuacji jest działanie etanolanu sodu w etanolu na keton:

Z kolei **zastosowanie bardzo mocnej zasady, takiej jak LDA** (diizopropylamidek litu), prowadzi do przesunięcia równowagi całkowicie w prawo, umożliwiając prawie całkowitą konwersję substratu w enolan.

LDA można otrzymać, dodając silną zasadę (np. alkilolit) do diizopropylaminy rozpuszczonej w bezwodnym eterze (np. THF lub DME). Taka zasada jest nie tylko bardzo silna, ale ma też dużą objętość przestrzenną (czyli dużą zawadę steryczną), co wpływa na to, z którego miejsca zostanie oderwany proton α .

Regioselektywne tworzenie enolanów:

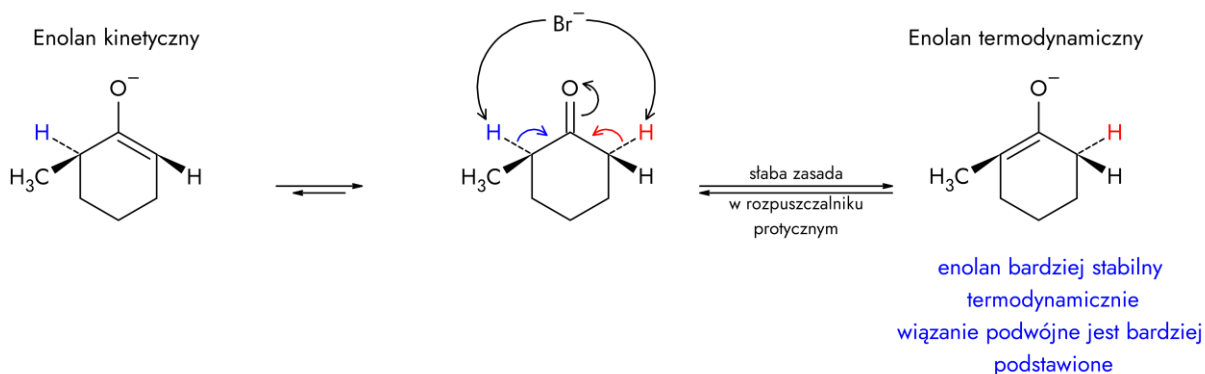
Niesymetryczne ketony, takie jak np. 2-metylocykloheksanon, mają dwa różne atomy wodoru w pozycji α - z jednej i z drugiej strony grupy karbonylowej. Enolany mogą więc powstawać na dwa sposoby, w zależności od tego, który proton zostanie usunięty.

To, który enolan dominuje, zależy od warunków reakcji:

1. Enolan termodynamiczny

To bardziej stabilna forma enolanu, zazwyczaj ta, w której podwójne wiązanie jest bardziej podstawione (analogicznie jak w alkenach - im bardziej podstawiony alken, tym stabilniejszy).

Taki enolan dominuje, gdy reakcja odbywa się w warunkach równowagi - np. z użyciem średnio silnej zasady w rozpuszczalniku protonowym (np. alkoholu sodu w etanolu).

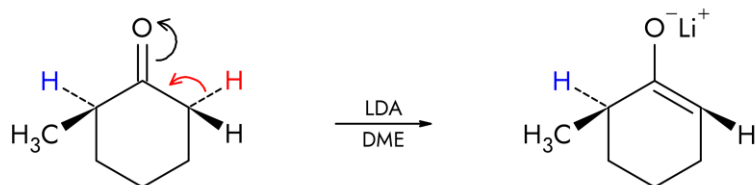
Rysunek 1. Schemat tworzenia enolanu termodynamicznego.

2. Enolan kinetyczny

To forma powstająca szybciej, zazwyczaj przez usunięcie protonu z mniej zastłoniętego (łatwiej dostępnego) węgla α .

Reaktywność atomów węgla α w związkach karbonylowych

Ten enolan powstaje przy użyciu silnej, sterycznie rozbudowanej zasady (np. LDA) w rozpuszczalniku aprotycznym (np. THF), w niskiej temperaturze. Równowaga nie zdąży się ustalić, więc dominuje produkt powstający najszybciej.

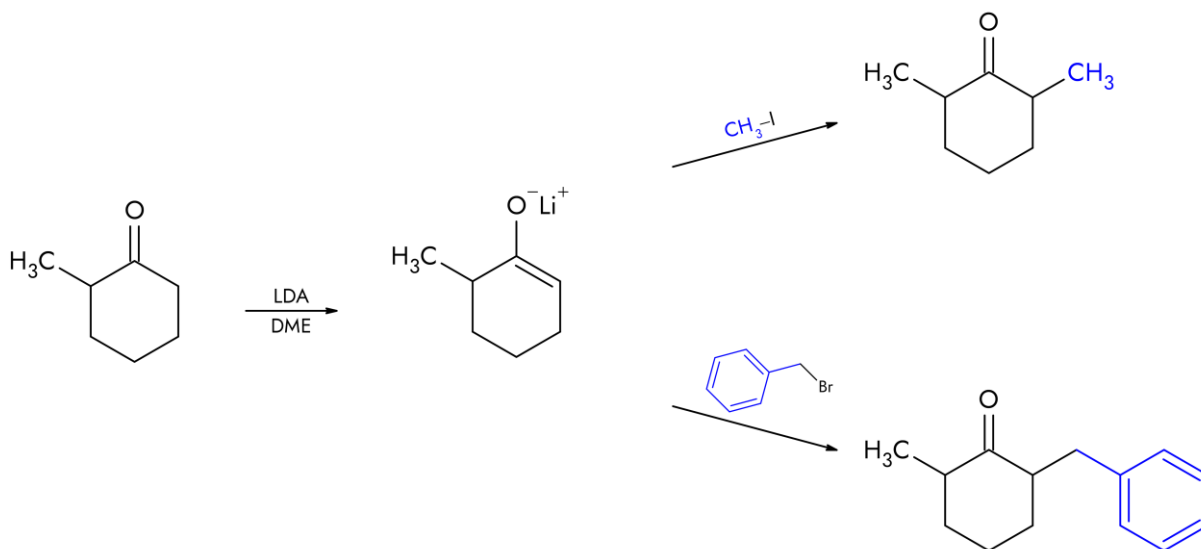

enolan powstaje szybciej,
ponieważ silna zasada
z zawadą przestrzenną szybciej
usuwa odsłonięty proton

Rysunek 2. Schemat tworzenia enolanu kinetycznego.

Bezpośrednie alkilowanie ketonów

Enolany litu powstałe z LDA są bardzo przydatne do regioselektywnego alkilowania ketonów. Przykład: enolan z 2-metylocykloheksanonu może reagować (S_N2) z jodkiem metylu lub bromkiem benzylu, tworząc odpowiednio α -metylowany lub α -benzylowany keton.

Rysunek 3. Schemat bezpośredniego alkilowania ketonów.

Ograniczenia:

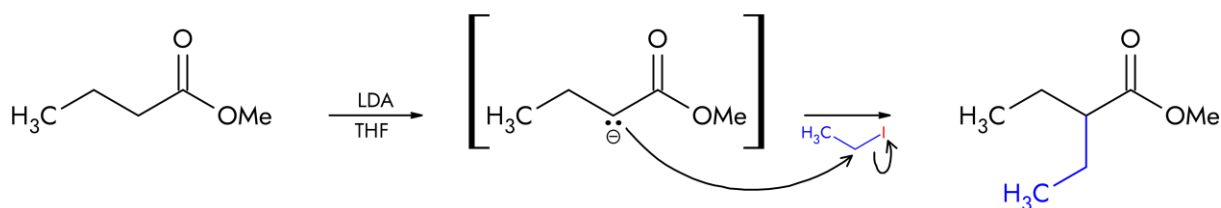
Reakcja alkilowania zachodzi wg mechanizmu S_N2 , dlatego najlepiej sprawdza się z:

- pierwszorzędowymi halogenkami alkilowymi (np. MeBr),
- halogenkami benzyłowymi,
- halogenkami alilowymi.

Dla związków drugorzędowych, a zwłaszcza trzeciorzędowych, zamiast podstawienia dominują reakcje eliminacji (E2).

Bezpośrednie alkilowanie estrów

Podobnie jak ketony, również estry mogą być alkilowane po utworzeniu enolanu (lub enolanu litu).

Rysunek 4. Schemat bezpośredniego alkilowania estrów.

Podsumowanie:

Tworzenie enolanów i ich dalsze reakcje zależą od mocy zasady i warunków reakcji.

- Słabe zasady dają niewiele enolanu - równowaga sprzyja substratowi.
- Silne zasady, takie jak LDA, niemal całkowicie przekształcają związek karbonylowy w enolan.

W zależności od warunków uzyskujemy enolan kinetyczny (szybciej powstający) lub termodynamiczny (bardziej stabilny).

Reaktywność atomów węgla α w związkach karbonylowych

Enolany można następnie wykorzystać do alkiłowania ketonów i estrów, ale tylko z odpowiednio reaktywnymi halogenkami (S_N2). To ważna metoda budowania cząsteczek zawierających nowe wiązania C–C w sposób kontrolowany przestrzennie (regioselektywny).